

Diagnostika předškolních dovedností (dle Bednářové, Šmardové, 2007)

Sledování a rozvoj (sledovací škály + náměty/aktivity na rozvoj 3-6):

- ▶ Motoriky, GRM
- ▶ Zrakového vnímání a paměti
- ▶ Sluchového vnímání a paměti
- ▶ Vnímání prostoru
- ▶ Vnímání času
- ▶ Základních matematických představ
- ▶ Řeči (myšlení)
- ▶ Sociálních dovedností
- ▶ Sebeobsluhy (samostatnosti)
- ▶ Hry
- ▶ Není zvlášť – koncentrace pozornosti (intenzita, stálost, zaujetí, vytrvalost) → sledovat a administrovat u všech činností, kvalitu, projevy (hra, záměrně vedená činnost...)

ŘEČ

JAZYKOVÉ ROVINY V ONTOGENEZI ŘEČI

V ontogenezi řeči se jazykové roviny prolínají, jejich vývoj probíhá v jednotlivých časových úsecích současně:

- gramatická (morfologicko-syntaktická) – můžeme ji sledovat okolo prvního roku života, kdy začíná vývoj řeči v pravém smyslu slova
- obsahová (lexikálně-sémantická) – zabývá se slovní zásobou a jejím vývojem; a to jak pasivní, tak aktivní
- zvuková (foneticko-fonologická) - zabývá se vývojem výslovnosti hlásek mateřského jazyka
- pragmatická (pragmaticko-komunikační) - užití jazyka v oblasti sociální; dítě je schopno používat komunikační dovednosti v každodenních situacích

Kolektivní cvičení na rozvoj komunikační schopnosti → Spojují veškeré předchozí aktivity. Cvičení by měla být přiměřená věku dětí, se kterými pracujeme a měla by být tematicky motivovaná.

Obsahují zejména:

- dechová a fonační cvičení
- artikulační cvičení a nápodobu zvuků

- **rozvoj zrakové a sluchové percepce**

Cvičení můžeme doplnit:

- **rytmizací**
- **rozvojem motoriky (hrubá, jemná, GFM)**
- **rozvojem rozumových schopností**
- **rozvojem jednotlivých jazykových rovin**

1 LEXIKÁLNĚ SÉMANTICKÁ JAZYKOVÁ ROVINA

- ▶ Slovní zásoba : aktivní X pasivní
- ▶ Úroveň zobecňování, schopnost definovat pojmy
- ▶ Úzké spojení mezi jazykem a myšlením
- ▶ Slovo = lexém, soubor všech slov daného MJ → slovní zásoba X individuální slovní zásoba
- ▶ Sémantika = obsahový význam slov

Pasivní slovník

- ▶ Porozumění řeči = perceptivní složka
- ▶ Tzv. porozumění řeči od cca 10. měsíce věku (pokyn → motorická reakce)

Aktivní slovník

- ▶ Vyjadřování = expresivní složka
- ▶ Od 1 – 1,5 roku
- ▶ Pomocí slov se učí označovat osoby, předměty...
- ▶ !!!význam pojmenování – pro rozvoj řeči velký význam vše pojmenovávat (komentovat vše co dělá dítě, my....) = pevné spojení mezi předmětem – činností – slovem/znakem
 - ▶ Vývoj → hypergeneralizace, hyperdiferenciace
 - ▶ 1. věk otázek – co je to? Kde je?, Kdo je to?
 - ▶ 2. věk otázek – Proč?, Kdy?)
- ▶ 1. rok - cca 6 slov (+/-)
- ▶ 2. rok – cca 270-300 slov
- ▶ 3. rok – 1000 slov
- ▶ 4. rok – 1500 slov
- ▶ 5. rok – 2000 slov

- ▶ 6. rok – 2500 – 3000 slov
- ▶ Předškolní věk – systematická aktivizace slovní zásoby, porozumění významu a kategorizace.... – homonyma, synonyma, pojmy nadřazené/podřazené, antonyma,

LEXIKÁLNĚ SÉMANTICKÁ JAZYKOVÁ ROVINA – DEFICITY

- ▶ SLOVNÍ ZÁSoba:
 - ▶ Menší slovní zásoba
 - ▶ Vážne pojmová výbavnost (vážne verbální pohotovost a obratnost, latence)
 - ▶ Redukce slovních druhů
 - ▶ Potíže vyjádřit myšlenku
 - ▶ Potíže popsat tematický obrázek – vážne přesnost vyjadřování

Nejistota v komunikaci, specifika odpovědi...

- ▶ SÉMANTIKA
 - ▶ pochopení významu slov (s oporou o názor)
 - ▶ porozumění abstraktním pojmům (pojmosloví, přenesené výrazy, metafory...)
 - ▶ Vážne schopnost definovat význam pojmu, najít správný výraz
 - ▶ Potíže v tvorbě pojmy nadřazené, podřazené, protiklady...
- ▶ POROZUMĚNÍ
 - ▶ Obtíže v porozumění řeči
 - ▶ Obtíže v porozumění instrukci
 - ▶ Nižší úkolové porozumění (zadání, výklad) → nutno častěji opakovat, zjednodušená instrukce, potřeba dopomoci, delší zácvik

CO SLEDOVAT A ROZVÍJET (LEXIKÁLNĚ SÉMANTICKÁ JAZYKOVÁ ROVINA)

- ▶ Pojmenování (běžné věci na obr....až co dělá – profese...)
- ▶ Popis (předmět, obrázek, děj X př. obrázek - co vidíš na obr./co se tam děje – jednoslovná odpověď)
- ▶ Výběr obrázku podle použití (z čeho jíme, v čem spíme...), činnosti (kdo sedí, kdo jí?...), podstatného znaku (podej/ukaz/vyber mi vše, co jezdí...), aktuální situace (venku prší/je zima, mám špinavé ruce...)
- ▶ Odpoví na otázky – co děláš?, Kde?
- ▶ Klade otázky – Proč?, Kdy?
- ▶ Má zájem o obr.knížky, příběhy, pohádky?

(samo aktivně vyhledá, setrvá u nich...)

- ▶ Protiklady (chápe, doplnění s názorem, tvoří)
- ▶ Vysvětlení významu pojmů (na co máme př. oči, auta, deštník...)
- ▶ Práce s nadřazenými/podřazenými pojmy (s/bez vizuální opory)
- ▶ Pohádky (poslouchá, chápe děj, pamatuje si...interpretuje bez názoru)
- ▶ Vyprávění - spontánní popis, vyprávění podle obrázku (situační obrázky)
- ▶ Přiřadí obrázky (co k sobě patří, zdůvodnění)
- ▶ Nesmysl (varianty-výběr ze 3 obrázků, zdůvodnění X nesmyslný detail...)
- ▶ Dějová posloupnost (sestaví, popíše – ¾ obrázky)
- ▶ Reprodukce říkanky, básničky, písničky (samostatně, s dopomocí, z paměti)
- ▶ chápání významu slov („já“/moje, ano/ne – správně použije v řeči,...)
- ▶ Chápe jednoduché vtipy, hádanky
- ▶ Reprodukce slyšeného příběhu
- ▶ Antonyma, synonyma, homonyma
- ▶ Slovní řady (co do řady nepatří, společný název pro řadu slov...)
- ▶ chápání abstraktních pojmů
- ▶ Pravdivost/nepřavdivost tvrzení
- ▶ definování pojmů (adekvátně věku – co znamená slovo auto/čepice....?)
- ▶ Chápe a realizuje i komplikovanější pokyny

Porozumění

- ▶ prolíná všemi oblastmi komunikace i variantami zadávaných úkolů i situací – porozumění mluvenému projevu v konverzační i úkolové situaci
- ▶ schopnost dospět ke smyslu sdělení předávaných ústní nebo písemnou formou – zvládnout proces zachycení informace – její zpracování i analýzu
- ▶ porozumění mluvené řeči/jazyku je spojeno s lingvistickou kompetencí (znalostí jazyka)
- ▶ závisí na celé řadě dalších schopností (sluchové a zrakové percepce, pozornosti, paměti, nadání apod.)
- ▶ **V komunikační situaci je spojeno s:**
- ▶ „neverbálním“ porozuměním (mimika, gesta)
- ▶ s extralingvistickými prvky jako je vztah mezi mluvčími či kontext, které ovlivňují interpretaci daného sdělení.

Co můžeme použít pro podporu rozvoje porozumění?

- ▶ slovní materiál různého rozsahu a obtížnosti (slova, slovní spojení, věty i souvětí)
- ▶ sledovat lze porozumění i v situaci rozhovoru (porozumění otázce, sdělení), při plnění úkolů (porozumění instrukci)
- ▶ ukazování (konkrétní instrukce, výběr dle souvislostí)
- ▶ výběr obrázku dle instrukce a výběr detailů – osoby, vlastnosti, jevy
- ▶ realizace činnosti podle verbálně prezentované instrukce
- ▶ Chápání logických struktur (Pes je menší než slon, kdo je větší?)
- ▶ Chápání abstraktních pojmů
- ▶ Metafora, básnická řeč
- ▶ Postupný rozvoj porozumění obecným znakům a symbolům – značky, varování, noty...
- ▶ Obsah kreseb a fotografií, grafy, mapy (od 10 let)
- ▶ Postupný rozvoj porozumění informacím v psaném jazyce
- ▶ Porozumění v cizím jazyce

Analýza porozumění řeči

- ▶ instrukce k určité činnosti
- ▶ identifikace - manipulace
- ▶ přizpůsobení náročnosti
- ▶ struktura instrukcí – obtížnost

2 MORFOLOGICKO SYNTAKTICKÁ JAZYKOVÁ ROVINA

- ▶ Zahrnuje užívání slovních druhů, tvarosloví a větosloví = morfologii, flexi, syntax
- ▶ Slovní druhy:
 - ▶ s věkem se mění zastoupení (podstatná jména, slovesa, přídavná jména, osobní zájmena, číslovky...)
 - ▶ Po 4. roce všechny slovní druhy
- ▶ Tvarosloví:
 - ▶ 2 – 2,5 roku – začíná časovat, skloňovat (nejprve se ustálí rod, číslo, nakonec pád)
- ▶ Větosloví:
 - ▶ 1 rok - jednoslovné věty („haf“ = to je pes);
 - ▶ 1,5-2 roky dvouslovné věty
 - ▶ 2,5 – 3 let – víceslovné věty
 - ▶ 3-4 rok souvětí (nejprve souřadná, poté podřadná)

- ▶ Do 4 let dysgramatismy fyziologické, přetrvávání ve větší míře signalizace opoždění...

Morfologicko syntaktická jazyková rovina – deficity:

- ▶ Dysgramatismy v tvarosloví, větosloví
- ▶ Oslabený jazykový cit

(určování rodu, tvorba slov v jiném rodu, tvorba přídavných jmen, dokončení vět v gramaticky správném tvaru, přetváření vět z přítomného do minulého času, kořen slov – určování základu...)

SLEDOVANÉ OBLASTI:

Spontánní projev

- ▶ Souvětí
- ▶ Rozvité věty
- ▶ Holé věty
- ▶ Jednoslovné odpovědi
- ▶ Citoslovce
- ▶ Sledujeme, co převládá + **příležitost**

Opakování vět

- ▶ Sledování kvality a kvantity chyb/složitost větného celku
- ▶ Charakter nepřesností – zásah do významu věty

Další kategorie

- ▶ Skloňování
- ▶ časování
- ▶ užívání rodů substantiv
- ▶ tvorba singuláru a plurálu
- ▶ stupňování adjektiv, **příslovcí (8)**
- ▶ tvoření deminutiv
- ▶ přechylování
- ▶ odvození přídavných jmen od substantiva nebo slovesa
- ▶ využívání předložkových vazeb
- ▶ využívání zájmen – osobní, přivlastňovací
- ▶ jazykový cit

- ▶ převedení do minulého, budoucího času
- ▶ užití zvrtných sloves
- ▶ kořen slova z řady slov (8 let)

syntax

- ▶ správnost větné skladby
- ▶ tvoření a chápání věty – rozlišení nesprávné
- ▶ variabilita nesprávnosti/porozumění
- ▶ délka a složitost větných celků

Tříleté dítě

- ▶ Mluví ve větách
- ▶ Podstatné jméno + sloveso
- ▶ Postupně přidává – adjektiva, zájmena
- ▶ Rozlišuje mezi singulárem a plurálem
- ▶ Skloňuje
- ▶ Tvoří souvětí souřadná

Dítě mezi 4.-5. rokem

- ▶ Tvoří souvětí podřadná
- ▶ Užívá čas přítomný, minulý a budoucí
- ▶ Užívá všechny druhy slov
- ▶ Mluví gramaticky správně

Dítě mezi 5. – 6. rokem

- ▶ Poznává nesprávně utvořenou větu
- ▶ Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru
- ▶ Jazykový cit
- ▶ Chápání rýmu
- ▶ Tvorba rýmu

3 PRAGMATICKÁ ROVINA

A

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

využití řeči v praxi

- ▶ *Raná komunikace s dětmi → komunikace přirozenými gesty a znaky rozvíjí se od raného věku (8.m)*
- ▶ **Zahrnuje:**
 - ▶ **Vyžádání či oznámení informace**
 - ▶ **Vyjádření vztahů**
 - ▶ **Vyjádření pocitů, prožitků**
 - ▶ **Vyjádření událostí**
 - ▶ **Usměrnění sociálních interakcí....**

Dvouleté dítě

- ▶ *Od cca 2 – 2,5 let začíná dítě upřednostňovat sociální formu komunikace*
- ▶ *2,5 – 3 prostředek dosahování cíle (regulační funkce řeči)*
- ▶ *Konverzační schopnosti – dialog, výměna rolí, udržení tématu*
- ▶ *Neverbální prvky komunikace*

Tříleté dítě

- ▶ *Širší věková kategorie – 3 – 4 roky*

Konverzační schopnosti – výměna rolí v dialogu, udržení tématu

- ▶ *Preference verbální formy komunikace – dosažení vlastních cílů*
- ▶ *Řekne své jméno, jména sourozenců, kamarádů*
- ▶ *Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci – naváže, udrží ji, ale také rozvíjí*

Neverbální prvky komunikace -

- ▶ **Jednota verbálních a neverbálních prvků sdělení**
- ▶ **Separace – odloučení od matky**
- ▶ **Zájem o ostatní děti**
- ▶ **Postupné řízení vlastního chování a akceptace ostatních dětí**
- ▶ **Střídání při hře – postupně☺ - vnímá důležitost, učí se dodržovat**
- ▶ **Sociální schémata – po připomenutí**
- ▶ **Empatie – projevy soucitu a útěchy – výraz, gesto, slovo**
- ▶ **Žádost o pomoc – když má problém**

- ▶ Řešení konfliktů – slovní x fyzické výpady
- ▶ Řekne své jméno + sourozenci+ kamarádi

Čtyřleté dítě

- ▶ Širší věková kategorie – 4 – 5 let
- ▶ *Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přáních*
- ▶ *Předá krátký vzkaz*
- ▶ Kamarádství a uzavírání přátelství
- ▶ Náklonnost a ochranné chování vůči mladším dětem
- ▶ Posilování empatie – myslet na druhé, podělit se, půjčit, dávat dárky
- ▶ Respektování a dodržování ☺ pravidel slušného chování – zdvořilost
- ▶ Rozvoj vyjadřování – nápad, potřeba, požádání, obhájení názoru
- ▶ Posilování spolupráce – zapojení do činností ve skupině, vzájemná pomoc
- ▶ Akceptace střídání při hře, rozložení pozornosti a výhod k ostatním dětem
- ▶ Správné reakce na pokyny autority
- ▶ Zhodnocení důsledku vlastního chování – v jednoduchých situacích
- ▶ Žádost o dovolení, např. ke hře s hračkou

Pětileté dítě

Širší věková kategorie – 5 – 6 let

- ▶ *Mluvený projev odpovídá kritériím běžné konverzace, dodržuje pravidla, aktivně a spontánně navazuje kontakt*
- ▶ *Formulace otázek a odpovědí, vyjádření myšlenek*
- ▶ *Řekne své jméno a příjmení, jména rodičů, kamarádů, učitele, svoji adresu....*
- ▶ Vědomé užití zdvořilostních vyjádření a chování
- ▶ Rozvoj smyslu pro morálku – rozpoznání správného/nesprávného chování, ohleduplnost, čestnost, soucit....
- ▶ Odmítání nežádoucího chování – lež, nespravedlnost, odmítnutí navádění
- ▶ Základní pravidla orientace na ulici – přecházení, světelná signalizace
- ▶ Samostatnost při plnění úkolů, reflexe vlastních výsledků
- ▶ Diferenciace situace – hra x úkol
- ▶ Rozvoj smyslu pro odpovědnost, dokončení započaté práce....
- ▶ Překonávání překážek – trpělivost
- ▶ Pořádek ve vlastních věcech i společných prostorech

- ▶ Zapojení do her – rozhodování, rozdělení rolí, dodržování pravidel

OSLABENÍ – PROJEVY

Děti s NVŘ:

- ▶ **MENŠÍ MLUVNÍ APETIT**
- ▶ **Vyšší pasivita v komunikaci**
- ▶ **Obtížné navázat – udržet – rozvíjet konverzaci**
- ▶ **Náročnější formulovat otázky, získávat informace,**
- ▶ **Obtížné vyjadřovat své pocity, prožitky,**
- ▶ **Problematické vyprávění**
- ▶ **Vystupovat před lidmi**
- ▶ **Nejistota, tréma**

4 FONETICKO FONOLOGICKÁ JAZYKOVÁ ROVINA + SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

- **ZVUKOVÁ STRÁNKA ŘEČOVÉHO PROJEVU** (základní jednotky = fonémy)
- Ze všech rovin může být zkoumána nejdříve
 - Zpočátku **vnímání zvuků MJ**
 - už po 7.týdnu se začínají do vokálního křiku zapojovat souhláskové shluky
 - **přechod z pudového na napodobivé žvatlání**
 - **postupné vyčleňování hlásek mateřského jazyka**
 - **! Souhra zvuku a pohybu úst** (pozvolna si osvojuje správnou výslovnost) = složitý senzomotorický projev
- **Na této jazykové rovině se podílejí dva poměrně odlišné jevy, a to:**
 - **Fonologická/fonematická manipulace** (=schopnost/dovednost fonematickým sluchem odlišovat zvuky)
 - **Artikulaci** = motorická koordinace mluvidel
= sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost, úzké spojení – pro správnou výslovnost musíme odlišit správné/nesprávné znění

Fonologické uvědomování:

- **Základem pro pozdější dovednost čtení a psaní**
- **Rozvíjí se po celý předškolní věk**
- **Postupně se dítě učí:**
 - **členění slov na slabik, chápání a užití rýmu,**

- **Postupně vyčlení jednotlivé fonémy ze slov, spojovat slabiky/hlásky do slov, manipulovat s hláskami**

DEFICITY

- V raném věku mohou být ukazatelem nesprávného či odlišného vývoje (např. VJP/VD)
- Časté jsou obtíže s FD, FA, FS, SP
 - Chyby v rozlišování sykavek, spodoba znělosti, dlouhých/krátkých hlásek, měkkých/tvrdých hlásek...
 - Rozklad slov na hlásky/slabiky
 - Sklad jednotlivých hlásek do slov
 - Potíže v zapamatování si kratších textů (básniček, říkanek, písniček)
 - Náročné zapamatování věty, sled čísel, sled činností
- Nesprávná artikulace = DÍTĚTI NENÍ ROZUMĚT, nevyslovuje správně větší množství hlásek,
- Komolení artikulačně náročnějších slov = artikulační neobratnost

ARTIKULACE

- Mluvidla splňují všechny předpoklady pro artikulaci kolem 2-3 let
- Vývoj výslovnosti jde od artikulačně méně náročných hlásek...
- Fyziologická patlavost
- Prodloužené období fyziologické patlavosti (širší norma)
- Po 6/7 roce věku by měla být artikulace správná

SLUCHOVÁ PERCEPCE

- Významný prvek ve vývoji řeči (prostředek komunikace, vliv na rozvoj řeči a abstraktního myšlení, prostorové orientace)
- Vyloučení sluchového postižení (sluchová vada – nápadnosti, projevy)
 - sledovat sluchové vnímání = posuzovat úroveň fonemického uvědomování
- Významný prvek ve zvládnutí školních dovedností
- Zpracování informace – převažuje sluchová cesta
- Klíčový je rozvoj v předškolním věku
- Klíčové postavení jazykových schopností v rámci čtení
- Zrakové vnímání je pouze vstup – navazuje mnohaúrovňové jazykové zpracování

FONEMATICKÝ SLUCH

- Fonemický sluch je schopnost rozlišovat ve slovech sluchem hlásky s distinktivní funkcí

- distinktivní rys hlásky je tzv. rozlišující příznak, tedy vlastnost, kterou se dané hlásky liší od jiné, čímž slouží k rozlišení významu slova
 - Znělost x neznělost
 - Nosovost x nenosovost
 - Kontinuálnost x nekontinuálnost
 - Kompaktnost x difuznost

FONEMATICKÉ UVĚDOMOVÁNÍ

- má zásadní význam
- slova mají kromě významu zvukovou formu – řetězce plynule vyslovených hlásek
- **zvládnutí řady úkonů se strukturou slova:**
- identifikace hlásek ve správném pořadí
- hlásková analýza a syntéza
- manipulace s hláskami – přidání, odebrání, změna pořadí....
- nedostatečně rozvinuté fonemické uvědomování je jednou z hlavních příčin SPU
- účinná prevence dyslexie – rozvíjení fonemického uvědomování u předškoláků a rizikových skupin dětí a žáků
- fonemické uvědomování a jeho rozvoj – klíčové pro zvládnutí psaní
- **FONEMATICKÉ UVĚDOMOVÁNÍ JE HLAVNÍ PREDIKTOR PRO ČTENÍ A PSANÍ**

Další důležité sluchové výkony

- **sluchová koheze (soudržnost)** – schopnost komplikovanější konverzace, porozumění vtipům, hádankám, schopnost odvozování a tvoření závěrů...
- **Poznání sluchových vzorů** - schopnost rozeznat určité akustické **vzory** nebo identifikovat zdroj zvuku například motoru auta, štěkání psa aj
- **Časové aspekty naslouchání**
- **Sluchová figura a pozadí**
- **Sluchová výkonnost při zhoršených/změněných akustických signálech**

!!!DŮLEŽITÉ

- Uvedené oblasti se navzájem prolínají
- Vzájemná podpora jednotlivých složek
- Záměrné naslouchání

Skladba oblastí – sledování/rozvoj

- **Naslouchání**
 - lokalizace zvuku (3)
 - rozlišení předmětů dle zvuku (3-4)
 - určení písně dle melodie (4)
 - naslouchání krátkému příběhu, pohádce (4)
- **Sluchové rozlišování (diferenciace)**
 - rozlišení slova s vizuálním podnětem
 - rozlišení slova bez vizuálního podnětu

 - změna hlásky
 - změna samohlásky
 - změna znělé/neznělé hlásky
 - změna sykavek
 - změna délky
 - změna měkčení
 - bezvýznamové slabiky
- **Sluchová analýza a syntéza**
 - rozdělení slova na slabiky (4)
 - rozpočítadlo (4)
 - výběr rýmujících se slov (4,5-5)
 - určení, zda se 2 slova rýmují (4,5-5)
 - určení počtu slabik (5)
- **Pokračování – analýza a syntéza**
 - iniciační hláska slova (5)
 - určení slov začínajících danou hláskou (5-5,5)
 - určení poslední hlásky ve slově (5,5-6)
 - slovní fotbal (6-7)
- **Pokračování – analýza a syntéza**

- určení poslední samohlásky ve slově (6-7)
- určení, zda slovo danou hlásku obsahuje(6-7)
- tvorba slov z daných hlásek (6-7)
- analýza jednoslabičných slov na hlásky (6-7)
- analýza a syntéza dvouslabičného slova (7)
- **Vnímání rytmu**
 - Rytmická struktura (dle složitosti)
 - určí, zda jsou shodné (4)
 - Nápodoba rytmu (dle složitosti) – 5-6 let
 - Záznam rytmičké struktury (5,5-6)
- **Sluchová paměť**
 - opakování vět
 - opakování slov
 - Tříleté dítě – zopakování věty o 3 slovech
 - Čtyřleté dítě – zopakování věty o 4 slovech
 - Pětileté dítě – zopakování věty o 5 slovech
 - Šestileté dítě – delší větný celek
 - Zopakování nesouvisejících slov (- 1)

OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

- **Oslabení fonematické diferenciacie v předškolním věku**
 - dopad na vývoj řeči
 - Při patlavosti/dyslalii – zdroj obtíží
 - Potíže s výslovností delších slov - postavení hlásek (redukce, záměny hlásek/slabik) nebo pořadí (přesmyčky)
- **Školní dovednosti – oslabení sluchového vnímání**
 - Ztížení čtení a psaní
 - Proces učení
 - Školní prostředí – důraz na auditivní zpracování (informace sluchovou cestou → !!!SPU)-
potíže v zachycení a zpracování verbálních podnětů
 - Snížená krátkodobá sluchová paměť

DŮSLEDKY:

- **Potíže se čtením**
 - **Obtíže spojování písmen do slabik, slabik do slov**
 - **Náhradní techniky čtení – kompenzace**
 - **Potíže → pozornost, energie → obtíže s vnímáním obsahu**
- **Potíže ve psaní**
 - **Rozlišení hranic slov v písmu**
 - **Komolení slov**
 - **Redukce slabik a písmen**
 - **Záměny písmen**
 - **Inverze pořadí písmen**
 - **Chyby v měkčení /délkách**
 - **Zvýšený počet gramatických chyb**
- **Oslabení sluchové paměti → dopady**
 - **Do diktovaného textu (diktáty, pětiminutovky, diktované zápisy)**
 - **Dítě bez zrakové opory chybuje, vynechává**

MOŽNOSTI ROZVOJE:

Možnosti rozvoje – 3-4 leté dítě

- **Naslouchání pohádek a příběhů**
- **Lokalizace zvuků**
- **Poznávání záměrně vydávaných zvuků**
- **Naslouchání „tichu“**
- **Poznání písně dle melodie**
- **Zpěv s dítětem**
- **Rozpočítadlo ve spolupráci s dospělým**
- **Rytmizace**
- **Předání krátkého vzkazu**

DÍTĚ 4-5 LET

- **Naslouchání delších pohádek a příběhů**
- **Učení se básniček a písniček**
- **Lokalizace zvuku**

- Hledání ozvučeného předmětu
- Naslouchání a rozlišování zvuků z okolí
- Poznávání hudebních nástrojů
- Poznávání počtu zvuků
- Poznávání počtu slov ve větě
- Rozpočítadla
- Rozkládání slov na slabiky, vytleskání
- Hledání slov podle počáteční slabiky (s opisem)
- Hledání a vymyšlení rýmů
- Rozlišování slov
- Určování délky zvuků (dlouhý/krátký)
- Určování rytmických struktur

5-6 LET

- Sluchová diferenciacce
- Poznávání hlasů kamarádů
- Poznávání zvuků z vyrobených chrastidel
- Zvukové pexeso
- Poznávání zvuků hudebních nástrojů
- Poznávání počtu zvuků
- Hra na tichou poštu
- Odlišování shodných a neshodných slov – (zob x zub) – tvorba vět
- Sluchová analýza a syntéza
- Vyhledávání a tvorba rýmů
- Určení počtu slov ve větě
- Hledání slov s totožným počtem slabik
- Hledání delších a kratších slov - (krab x krabice) – odlišení slova a pojmu
- Slovní kopaná (poslední slabika)
- Hledání slov podle počáteční hlásky – s příběhem 😊
- Sluchová analýza a syntéza – pokračování
- Určení počáteční hlásky

- Kolik najdeš slov na tuto hlásku?
- Skládání a rozkládání krátkých slov („robotická řeč“)
- Sluchová figura a pozadí
- „Písmeno“ P tě vzbudí...
- Tleskni, uslyšíš-li dané slovo
- Vyhledávání slova ve čteném příběhu
- Všechno lítá, co má peří...
- Tleskni, uslyšíš-li danou slabiku – těžké!
- Sluchová paměť
- Učení se básničkám a písničkám
- Hry s postupným rozšiřováním slovní řady
- *Až pojedu na severní pól, vezmu si s sebou...*
- Rozvíjení vět
- Vyhledávání obrázků se slovy, které dítě slyšelo
- Opakování řady slov, vět
- Předání informace
- Plnění instrukcí
- Rozvoj vnímání a reprodukce rytmu
- Rytmická cvičení, hra na hudební nástroje
- Určování a záznam rytmické struktury
- „kolikrát písknu, tolikrát tleskneš“

DALŠÍ MOŽNOSTI ROZVOJE

- stoupání a klesání melodie vyjádřit pohybem
- rychlá a pomalá melodie znázorňuje zvířátka – pomalá medvídek, rychlá koník

PRÁCE S HLASEM →

- nahlas, potichu, šeptem – nejvhodnější jsou přirozené situace
- ovládání hlasitosti projevu
- v pohádkovém lese bydlí trpaslík – mluví potichu.....obr hlasitě
- když je potkáme, mluvíme jako oni
- loutky, jednoduchý převlek

Hlas x orientace v prostoru

- děti schovají v místnosti předmět
- jeden hledá, ostatní jej navádějí stoupající a klesající intenzitou hlasu
- hádáme zvuky z okolí – se zavázanýma očima
- Pepíčku, pípni – vedení pípáním, pak určuje chycenou osobu 😊

písknutí, klepnutí, tlesknutí – poskok, dřep, lehnout

FIGURA A POZADÍ

- reakce na pravdivé výroky – kůň mečí – zvednutí hlavy – odpočívá na stole – usnadňuje soustředění
- určíme slovo, na které bude dítě reagovat v souvislém textu – čert, princezna – i slova odvozená – čertovský, princeznovský

ORIENTAČNÍ ANALÝZA FFJR

- Rozhovor
- Samostatné vyprávění a komentář (i s vizuální oporou)
- Soubory slov, texty písniček, básničky
- Specifické soubory slov – struktura a obtížnost dle jednotlivých kategorií hlásek
- Soubory slov – specifické asimilace a artikulační neobratnost
- Soubory slov – rezonanční vyváženost

HODNOTÍME:

- Hodnocení projevu
- Srozumitelnost
- Plynulost
- Práce s prozodickými prvky

DÍLČÍ OBLASTI:

Klidové dýchání – stav

Specifika hlasového projevu

Specifika koverbálního chování

Tempo a plynulost projevu

Vyšetření oromotoriky

Test izolovaných orálních pohybů

- **vyšetření výslovnosti hlásek**
- Subjektivní hodnocení srozumitelnosti řeči – nápadnost a frekvence obtíží
- Samohlásky/souhlásky
- Opakování slov
- Spontánní projev
- Recitace a zpěv

Další sledované oblasti

- ?
- Redukce (elize)
- Epenteze (vkládání)
 - ve slovech fyziologické do 3 let – vzhledem k rozsahu v ASZ
- Metateze (změna polohy)
 - Do 4 let lze tolerovat – vzhledem k rozsahu v ASZ
 - **Sledování výslovnosti hlásek!**
- ?
- Kope – pope
- Dává – dádá - do 3 let (resp. nejdéle do 4 let)
- **Pozor paralalie!**
- Hodiny – hodini – progresivní
- Hodiny – hodyny – regresivní
- Šustí – sustí – šušťí – reedukace po 5. roce...tolerance max. 7 let
- Legrace – regrace – tolerance obdobně

Vyšetření sluchové paměti

- **opakování**
- slova
- slovní spojení
- jednoduché věty
- rozvité věty
- souvětí

- důležité pro porozumění řeči
i vzdělávání